

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1975

BRNO 1977

ramikkollektion, in die 2. Hälfte des 13. bis in das 15. Jahrhundert datiert, eiserne Gegenstände /Sicheln, eine Pfeilspitze, Messer, ein Winzermesser/ und Schlacke. Während der Rettungsgrabung, die auf der Lokalität vom 13. Oktober 1975 bis 15. Dezember 1975 verlief, gelang es den negativen Grundriss einer Kirche freizulegen, der von Fundamentgräbchen gebildet ist, die mit kleinem Schutt, Mörtel, Steinen und Ziegelbruchstücken ausgefüllt sind. Bei der weiteren Grabung hat man die Schuttaufrschüttungen der 120cm breiten Fundamentgräbchen herauspräpariert, und nach ihrem Aushub konnte genauer der Kirchengrundriss festgestellt werden, der aus einem einfachen mässig rechteckigen Schiff, dessen äussere Ausmasse 10 x 11,5m betragen und aus einer polygonalen fünfeckigen Apside /Presbyterium/ bestand. Die Gesamtlänge des sakralen Baues war 17,5m. Der Fussboden des Presbyteriums war 220cm unter dem ursprünglichen Terrain eingetieft und sein Inneres war bis zu einer Höhe von 60cm mit Menschenknochen ausgefüllt. In diesem Kirchenteil blieben auch Reste des Grundgemäuers erhalten. Im Inneren und um den Bau befand sich eine Reihe von Gräbern. Vorläufig wurden 13 Gräber im Kirchenschiff untersucht. Erforscht wurde auch eine fast 5m tiefe Getreidegrube, die verkohltes Getreide, Keramik, eiserne Gegenstände, Glas, Schlacke, Tierskelette und weiteres osteologisches Material enthielt.

Die untersuchte mittelalterliche Siedlung kann mit der mittelalterlichen Dorfwüstung Koválov identifiziert werden, die in schriftlichen Quellen in der 2. Hälfte des 13. bis 15. Jahrhunderts belegt ist. In den Jahren 1493 bis 1508 ging das Dorf unter. Die Entstehung der Kirche kann nach den bisherigen Funden und schriftlichen Quellen ebenfalls in die Zeit um die Mitte des 13. Jahrhunderts und ihre Wüstung in die Wende des 15. und 16. Jahrhunderts legen. Kurz nach der Wüstung war die Kirche für Baumaterial zernommen worden.

PRŮZKUM V MÍSTECH ZANIKLÉ STŘEDOVĚKÉ OSADY POTVOROVICE

/ okr. Hodonín /

Zdeněk Měřínský, AÚ ČSAV Brno

V zimě roku 1975 byl proveden povrchový průzkum v místech zaniklého středověkého městečka Potvorovice, které se nacházelo na jihovýchodním okraji dnešního Nového Poddvorova. Při rekultivaci zemědělské půdy v prostoru sídliště v trati "Kostelisko" byly s okolním terénem zarovnané pozůstatky středověkého hrádku, který dosud nebyl v literatuře o drobných středověkých opevněních registrován.¹ Lokalita byla obklopena i valovým opevněním, jehož zbytky jsou v terénu dodnes viditelné. Na počátku tohoto století bylo možno lokalizovat i místo, kde stával kostel, jehož základy byly ještě v 18. stol. dobře patrné.²

Potvorovice patřily pravděpodobně k významnějším sídlištím - opevněným tržním městečkům. Význam lokality dokládá především existence hrádku, kostela a opevnění sídliště. Některé nálezy keramiky z povrchového sběru a mladohradištní pohřebiště v nedaleké trati "Podkovně" dokládají osídlení lokality již od XI. století.³ V písemných pramenech se osada poprvé připomíná roku 1220, kdy náležela velehradským cisterciákům.⁴ Součástí velehradského dominia zůstaly Potvorovice až do svého zániku, jenž lze na základě písemných pramenů datovat do rozmezí let 1422 - 1482.⁵ Roku 1261 se sice osada jmenuje u vizovického cisterciáckého kláštera, ale listina z roku 1261 v níž se Potvorovice uvádějí, je středověkým falem ze šedesátých až sedmdesátých let 14. století.⁶ Na konci 14. století byly Potvorovice dočasně v držení drobné šlechty. To možná souvisí i s nároky vizovického kláštera na osadu v této době. Součástí městečka tvořil i hrádek, jehož pozůstatky byly v zimě 1974 - 1975 zarovnané s okolním terénem, a který je jako pusté tvrziště připomínán roku 1540.

P o z n á m k y :

- 1 Fotografii původního vzhledu hrádku srov. Klanica Zd., Mladohradištní pohřebiště v Novém Poddvorově /okr. Hodonín/, PV 1972, Brno 1973, tab. 46, obr. 1. Tvrziště uvádí I. L. Červinka, Pusté vsi, rkp. AÚ ČSAV v Brně, Brno 1942, 163 - 164.
- 2 Hlavinka K. - Noháč J., Vlastivěda moravská, Hodonský okres, Brno 1926, 222.
- 3 Klanica Zd., op. cit., 64-65.
- 4 Nekuda V., Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu, Brno 1961, 85.
- 5 Nekuda V., l. c., 85.
- 6 Hosák L., Historický místopis země Moravskoslezské, Praha 1938, 457. Šebánek J., Vizovická listina Smila ze Střílek z r. 1261 jako historický pramen především k otázce osídlení na Valašsku, Valašsko VIII, 1959 - 1961, 29 - 39, k Potvorovicím zvl. str. 36 - 37.
- 7 Hosák L., op. cit., 358.
- 8 ZDB II /vyd. 1950/ XXVI, 284 - 285 č. 54.

Untersuchung an Stellen der mittelalterlichen Dorfwüstung Potvorovice, Gemeinde Nový Poddvorov /Bez. Hodonín/. Im Winter 1975 wurde eine Untersuchung und eine Oberflächenbegehung der Flur "Kostelisko" bei Nový Poddvorov

durchgeführt, wo das mittelalterliche Städtchen Potvorovice stand. Bei der Rekultivierung des landwirtschaftlichen Bodens wurde hier mit dem umliegenden Terrain der Rest eines mittelalterlichen Hausberges nivelliert. Die Anfänge der Besiedlung auf der Lokalität kann man bereits in das 11. Jahrhundert legen. Die Wüstung der Siedlung verlief in den Jahren 1422 - 1482.

NÁLEZ STŘEDOVĚKÉ OSTRUHY V MORAVSKÉ NOVÉ VSI

/ okr. Břeclav /

Zdeněk Měřínský, AÚ ČSAV Brno

/ Obr. 30 /

V lednu roku 1975 odevzdal p. J. Petrjánoš z Moravské Nové Vsi čp. 109 pracovníku expedice AÚ ČSAV v Mikulčicích R. Skopalovi železnou středověkou ostruhu nalezenou za blíže neznámých okolností při výkopových pracích před domem čp. 200 v Moravské Nové Vsi.

Ostruha patří ke skupině středověkých ostruh s ozubeným kolečkem. Její délka je 13,5 cm, ramena parabolického tvaru mají rozteč 11 cm. Z boku jsou přímá, na průřezu jednostranně vyklenutá/ šířka ramen 0,6 až 0,8 cm, síla 0,3 až 0,5 cm/. Vidlice na kolečko, které u nalezeného exempláře chybí, je vzhůru zdvižena a dosahuje délky 2,5 cm. Konce ramen ostruhu jsou dolů odsazeny a levé nepoškozené rameno má dva otvory. V jednom z nich je dochován zbytek upínacího systému.

Shodný exemplář ostruhu i s dochovanými upínacími přezkami je uložen například ve sbírce ZDŠ Hrušovany nad Jevišovkou /okr. Znojmo/ a pochází patrně ze středověké zaniklé osady Martinice, která stávala někde na hrušovanském katastru. Rámcově lze tento typ středověkých ostruh datovat do 14. století.

P o z n á m k y :

- 1 Nález má i.č. AÚ ČSAV v Brně 642 - 1/75 a byl předán Regionálnímu muzeu pro okres Břeclav se sídlem v Mikulově. Uložen tamtéž pod přír. číslem 2/76.
- 2 Měřínský Zd., Archeologické nálezy z okolí Hrušovany nad Jevišovkou /okr. Znojmo/, SPFFBU E 17 /1972/, 144 - 146.

Fund eines mittelalterlichen Spornes in Moravská Nová Ves /B e z. B ř e c l a v /. Bei einem Aushub vor dem Hause Nr. 200 in Moravská Nová Ves fand man einen eisernen mittelalterlichen Sporn, der ursprünglich mit einem Zahnradchen versehen war. Diesen Sporn-typ kann man rahmenhaft in das 14. Jahrhundert datieren.

Z Á C H R A N N Ý V Ý Z K U M T V R Z E V J E S E N Í K U

/ okr. Šumperk /

Vladimír G o š , Vlastivědný ústav, Šumperk

Generální oprava vodní tvrze v Jeseníku si vynutila v létě roku 1975 záchranný archeologický výzkum. Práce probíhaly na nádvoří, kde se narazilo při hloubení septiku na silnou kamennou zeď. Tvrz je orientována východně od náměstí, obytné budovy obklopují ze tří stran malý dvorek, na čtvrté severní straně je nevysoká věž. Tvrz je obklopena příkopem, který je na severní straně u věže překlenut kamenným mostem. Dnešní podoba tvrze pochází z 15. - 16. stol. První zmínka o Jeseníku je z roku 1267, kdy je uváděn zakladatel a první fojt, biskupský služebník Kursicomanus, tvrz ve městě je poprvé zaznamenána k roku 1374.

Archeologickým průzkumem byla na nádvoří odkryta plocha 27 m² a podařilo se zachytit starší stavební fázi, překrytou pozdějšími šterkovými navážkami. V hloubce 110 cm pod dnešním povrchem se nacházela svrchní zachovaná hrana zdi kladená na maltu o síle 190 cm. Zeď byla překryta zhruba 5 cm silnou černou kulturní vrstvou s keramikou 15. - 16. stol. Pata zdi dosahovala do hloubky 300 cm pod nádvořím, pak se o 20 cm rozšířovala a pokračovala ještě o 100 cm hlouběji. V severní stěně se nalézal vchod o šířce 130 cm, zvýšený 120 cm nad původním terénem. Vchod byl někdy v průběhu 14. stol. dodatečně zazděn a zachovaly se pouze ve východním rohu dva opracované pískovcové kameny. Celkové rozměry stavby se na malém dvorku o rozměru 10 x 10 m nepodařilo zjistit, je patrné, že zdi na jižní i východní straně pokračují pod stávající objekty.

Zachycené zdi pocházejí pravděpodobně z obytné věže, dnes nezjistitelných rozměrů, založené někdy ve 14. stol. a zničené na počátku 15. stol. Původní terén byl o 300 cm níže a tvrz prakticky stála na rovině. Úkolem další výzkumné sezony bude průzkum okolí tvrze. V destrukční vrstvě 15. - 16. stol. bylo

P Ř E H L E D V Ý Z K U M Ů 1 9 7 5

Vydává : Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor : Akademik Josef Poulík
Redaktoři : Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Říhový
Překlady : Dr. R. Tichý, E. Tichá
Kresby : Doc. dr. B. Klíma, A. Životská
Na titulním listě : nádobka z velatického žárového hrobu ze Šlapanic
Tisk : Geografický ústav ČSAV v Brně
Evidenční číslo : ÚVTEI - 73332
Vydáno jako rukopis - 450 kusů - neprodejně